Eduskunnan valtiovarainvaliokunnalle

Asia: HE 176/2016 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle yrittäjävähennystä koskevaksi lainsäädännöksi

Aluksi

Hallitus on antanut esityksen uudeksi yrittäjävähennykseksi (HE176/2016 vp). Ajatus yrittäjävähennyksestä juontaa juurensa Suomen Yrittäjien (SY) veropoliittisista vaatimuksista ennen vuoden 2015 eduskuntavaaleja. Tuolloin poliittinen tilanne oli sellainen, että nähtiin edulliseksi suostua joihinkin yrittäjien vaatimuksiin. Yrittäjävähennykselle löytyi paremmat perustelut kuin esimerkiksi Viron yritysveromallin omaksumiselle tai perintö- ja lahjaverotuksen poistamiselle.

Yrittäjävähennyksen säätäminen päätyikin eräiden puolueiden vaaliohjelmiin ja sen jälkeen Juha Sipilän hallitusohjelmaan. Hallituksen ohjelman mukaan yritysmuodoille, joita vuonna 2014 toteutettu yhteisöverokannan alennus ei koskenut, otetaan käyttöön yrittäjävähennys. Tällä tavalla hallituspuolueet lunastivat vaalilupauksensa. Yrittäjävähennyksen mielekkyyttä arvioitaessa on syytä pitää mielessä, että taustalla on yrittäjäjärjestön vaatimus. Esimerkiksi Hetemäen työryhmä ei vuonna 2010 esittänyt tällaista vähennystä, vaikka se perinpohjaisesti pohti yritysverotuksen uudistamista nimenomaan kasvu- ja työllisyyspoliittisestä näkökulmasta. Presumptiona voi näin ollen pitää sitä, että kysymyksessä on jollekin taholle suunnattu erityinen veroetu.

Esityksen veropoliittisten perusteluiden arviointia

Esityksessä yrittäjävähennystä perustellaan näin: *”Esityksen tavoitteena on hallitusohjelman linjausten mukaisesti kannustaa yritystoiminnan harjoittamiseen. Näin tehtiin myös yhteisöjen osalta vuonna 2014 toteutetulla yhteisöverokannan alennuksella, jolla pyrittiin edistämään yhteisöjen kilpailukykyä, investointihalukkuutta ja työllisyyttä. Yritystoimintaa harjoitetaan kuitenkin laajasti myös muissa yritysmuodoissa, joita yhteisöverokannan alennus ei koskenut. Näitä muita yritysmuotoja ovat yksityisliikkeet, henkilöyhtiöt, maataloudet, metsätaloudet sekä porotaloudet.”*

Keskeinen perustelu on siis se, että muille yritysmuodoille halutaan antaa samanlainen veronalennus kuin annettiin yhteisöille vuonna 2014. Perustelu on osin looginen, mutta rinnastus yhteisöverotukseen ei ole kaikilta osin luonteva, koska yhteisöveron alentamisen yhteydessä osinkoverotusta kiristettiin. Vuoden 2014 verouudistukseen viittaaminen ei siis yksistään riitä yrittäjävähennyksen säätämisen perusteeksi.

Niissä yritysmuodoissa, joita uusi vähennys koskee, verotus toimitetaan osin pääomatulon ja osin ansiotulon verotuksena. Jyrki Kataisen hallituksen aikana pääomatuloverokantaa korotettiin ja verotuksesta tehtiin lievästi progressiivista. Tämä kiristi nyt esillä olevien yritysmuotojen verotusta ja teki näistä yritysmuodoista verotuksellisesti epäedullisempia suhteessa osakeyhtiöiden verotukseen. Yrittäjävähennystä voidaan perustella myös tällä seikalla, joka yritysmuotojen neutraliteetin näkökulmasta on samanlainen tekijä kuin yhteisöverokannan alentaminen.

Yksityisten elinkeinonharjoittajien ja henkilöyhtiön osakkaiden tuloista suurin osa verotetaan kuitenkin ansiotulona. Ansiotulojen verotusta on viimeisen 20 vuoden aikana melko johdonmukaisesti kevennetty. Tämä lievennys olisi voitu ottaa huomioon harkittaessa uuden vähennyksen tarpeellisuutta ja mitoitusta. Ansiotulojen verotuksen alentaminen on merkittäviltä osin tapahtunut ansiotulovähennyksen ja työtulovähennyksen kasvattamisen kautta. Nämä vähennykset kohdistetaan uuden vähennyksen piirissä oleviin tuloihin samoin perustein kuin palkkatuloon. Voidaan siis kysyä, eivätkö ansiotuloverotuksen yleiset kevennykset riitä vai onko nimenomaan yrittäjän asemassa oleville tulonsaajille kohdistettava vielä erillinen vähennys. Vastaus tähän lienee se, että hallitus haluaa saattaa yrittäjäasemassa työskentelevät edullisempaan verotukselliseen asemaan kuin palkkatulon saajat.

Ehdotetun yrittäjävähennyksen keskeinen perustelu saattaakin olla se, että yrittäjän verotusta halutaan alentaa nimenomaan suhteessa palkansaajan verotukseen.

Osakeyhtiö vai joku muu yritysmuoto

Yritysmuodon valintaan vaikuttavat monet seikat, mutta keskeisimpiä tekijöitä pienyrittäjillä on verotus. Yksityisellä elinkeinonharjoittajalla yritys on vero-oikeudelliselta luonteeltaan elinkeinotulolähde, jonka verotettava tulo lasketaan elinkeinoverolain mukaan. Tilikauden tulos lasketaan kirjanpitolain mukaan, mutta verotuksella on merkittävä vaikutus kirjanpidolliseen tulokseen, koska pienyrityksissä poistot yleensä tehdään elinkeinoverolain mukaan.

Verotuksessa puhutaan yksityisestä elinkeinonharjoittajasta tai yksityisliikkeestä. Siviilioikeudessa taas puhutaan usein toiminimestä. Kun toiminimi ja yksityishenkilö ovat samoja oikeussubjekteja, on luontevaa, että yritys ja yrittäjä eivät voi tehdä keskenään sopimuksia tai muita oikeustoimia. Näin ollen yritys ei voi maksaa vähennyskelpoista palkkaa yrittäjälle eikä yrityksen ja yrittäjän välillä voi olla vuokrasuhdetta. Myöskään puolisolle tai alle 14-vuotiaalle lapselle maksettu palkka ei ole TVL:n nimenomaisen säännöksen mukaan vähennyskelpoinen meno. Yksityisen elinkeinonharjoittajan verosuunnittelun paletissa palkanmaksu tai vuokranmaksu eivät ole verosuunnittelullisia vaihtoehtoja.

Avoimet yhtiöt ja kommandiittiyhtiöt eivät ole itsenäisiä verovelvollisia, vaan osakkaita verotetaan heidän tulo-osuudestaan. Yhtiöt ovat vain laskentasubjekteja ja siis kirjanpitovelvollisia. Osakkaita verotetaan tulo-osuudestaan riippumatta siitä, mikä on yksityisottojen määrä. Vaikka verot kohdistetaan osakkaille, vahvistetaan tappiot kuitenkin yhtiölle. Toiminimen tappiot voidaan vähentää tappiovuonna yrittäjän pääomatulosta tai valinnaisesti vähentää yrityksen tulosta seuraavina kymmenenä vuotena. Osakeyhtiö on erillinen verovelvollinen ja osakasta verotetaan yhtiön maksamasta osingosta sitä koskevien säännösten mukaan. Mitä suuremmasta yrityksestä on kysymys, sitä luontevampaa on valita yritysmuodoksi osakeyhtiö.

Yksityiset elinkeinonharjoittajat ja henkilöyhtiöt, joiden osakkaina on vain luonnollisia henkilöitä ja kuolinpesiä, voivat säädellä vuosittaisia tuloksiaan toimintavarauksen avulla. Osakeyhtiöillä ei ole oikeutta toimintavarauksen tekemiseen.

Yrityksen nettovarallisuus lasketaan kaikissa yritysmuodoissa pääomatulo-osuuden laskemista varten. Laskenta tapahtuu eri yritysmuodoissa jossakin määrin eri tavalla. Yksityisellä elinkeinonharjoittajalla ja henkilöyhtiön osakkaalla henkilökohtaisen tulolähteen varat on lähtökohtaisesti rajattu nettovarallisuuden ulkopuolelle. Arvostamislain nimenomaisen säännöksen mukaan yksityisen elinkeinonharjoittajan pankkitalletuksia ei lueta nettovarallisuuteen. Sen sijaan osakeyhtiön kassaan yrittäjä voi siirtää rahavaroja niin, että ne ovat mukana nettovarallisuuslaskennassa. Tämä tapahtuu tavallisimmin sijoituksena SVOP-rahastoon. Kaikkien tulolähteiden varat kuuluvat osakeyhtiön nettovarallisuuteen ja siksi osakeyhtiömuotoisessa yrityksessä voi olla runsaastikin finanssivarallisuutta, joka vaikuttaa koko määrällään osingon pääomatulo-osuuteen.

Yksityisten elinkeinonharjoittajien ja henkilöyhtiöiden nettovarallisuuteen lisätään 30 % viimeisten 12 kuukauden palkoista. Maksetut palkat eivät tietenkään ole oikeasti nettovarallisuutta, vaan kysymyksessä on ratkaisu, jolla on haluttu suosia muita yritysmuotoja suhteessa osakeyhtiöihin. Yksityisiä elinkeinonharjoittajia on haluttu suosia myös määräyksellä, jonka mukaan he voivat vaatia nettovarallisuudesta laskettavan pääomatulo-osuuden laskentakannaksi 20 %:n sijaan 10 % tai jopa 0 %: Monissa tapauksissa alemmat prosentit ovat edullisia, koska ansiotulojen verotus on alhaisilla tulotasoilla keveämpää kuin pääomatulojen verotus.

Paine palkasta työkorvauksen suuntaan kasvaa

Verovelvollisilla on luonnollinen taipumus luonnehtia tulojaan sellaiseen kategoriaan, jossa verotus on kevyempää. Verotuskäytännössä erityisen ongelmalliseksi on osoittautunut rajanveto palkan ja työkorvauksen välillä. Palkkaan liittyy enemmän niin sanottuja sivukuluja kuin työkorvaukseen ja siksi

työkorvaus on verovelvollisen ja toimeksiantajan näkökulmasta useimmiten edullisempi kategoria. Tästä syystä syntyy jännite palkkatulosta työkorvauksen suuntaan.

Työkorvaus on luonteeltaan yrittäjätuloa. Suunniteltu yrittäjävähennys koskee ilmeisesti melkein aina työkorvauksia, joissa saajana ei ole yhteisö. Näin ollen palkan ja työkorvauksen välinen jännite kasvaa entisestään. Pidän tätä yrittäjävähennykseen liittyvänä suurimpana ongelmana. Nyt olemassa oleva neutraliteettiongelma pahenee ja rajatapauksia on käytännössä paljon.

Yrittäjävähennyksen tavoitteena saattaa siis olla se, että halutaan parantaa yrittäjän asemaa suhteessa palkansaajan asemaan. Yrittäjiä eivät koske monet työoikeudelliset säännökset, jotka on sidottu palkan tai työsuhteen käsitteisiin. Yrittäjien määrän suhteellinen kasvu saattaa tuoda joustoja työelämään, mikä taas voi luoda edellytyksiä työllisyyden paranemiselle. Hallituksen esityksen perusteluissa olisi ollut hyvä tuoda selkeämmin esille se, tavoitellaanko yrittäjän aseman parantamista suhteessa palkansaajaan.

Kun palkan ja työkorvauksen välinen jännite näyttäisi entisestään kasvavan, olisi eduksi, että valtiovarainvaliokunnan mietinnössä jollakin tavalla kuvattaisiin sitä, miten uuden vähennyksen soveltamisala suhtautuu työkorvauksen käsitteeseen.

Työkorvauksen ja palkan eroista

Verohallinto on antanut kuluvan vuoden keväällä (4.4.2016 DnoA19/200/2016) uudistetun ohjeen siitä, milloin suoritusta on pidettävä palkkana ja milloin työkorvauksena. Aiemmin lausunnolla olleessa luonnoksessa Verohallinto veti tiukkaa linjaa, jolla työtulon luonnehtiminen työkorvaukseksi pyrittiin estämään rajatapauksissa. Ohjeen lopullinen muoto on kuitenkin sallivampi ja siirtyminen palkasta työkorvaukseen päin näyttää entistä helpommalta. Tämä ilmaistaan tekstin alussa seuraavasti: *”Ohjeella ei ole tarkoitus kiristää nykyistä verotuskäytäntöä vaan päinvastoin mahdollistaa, että yksittäisistä toimeksiannoista maksettavia suorituksia voidaan ohjetta sovellettaessa yhä useammin pitää työkorvauksina.”*

Myös KHO:n uusin oikeuskäytäntö johtaa samaan suuntaan. Keskeinen oikeustapaus on KHO 2016:33:

A hoiti B Oy:n talouspäällikön tehtäviä yhtiön työntekijänä vuosina 2007 ja 2008. A irtisanottiin vuonna 2008 ja B Oy:n emoyhtiö määräsi tehtävän ulkoistettavaksi. B Oy kilpailutti palvelun ja hyväksyi A Ky:n, jonka ainoa työntekijä ja vastuunalainen yhtiömies A oli, tekemän tarjouksen. A Ky ryhtyi hoitamaan B Oy:n palkanlaskennan ja kirjanpidon tekniset suoritteet sekä viranomaisilmoitukset ja yhtiön tulosraportit. Korkein hallinto-oikeus katsoi, että B Oy:n A Ky:lle maksamia korvauksia ei ollut pidettävä ennakkoperintälain 13 §:n 1 momentissa tarkoitettuna A:lle maksettuna palkkana. Tapauksen olosuhteet eivät osoittaneet A:n työsuhteen keinotekoista muuttamista toimeksiantosuhteeksi. Tällä aiemmalla työsuhteella ei siten ollut merkitystä asiassa. Verovuodet 2009–2011. Äänestys 4–1.Ennakkoperintälaki 13 § 1 ja 2 momentti sekä 25 § 1 momentti 1 kohta.Ranta-Lassila, Leena Äärilä ja Vesa-Pekka Nuotio. Asian esittelijä Annika Aarnio.

Eri mieltä olleen hallintoneuvos Matti Halénin äänestyslausunto kuvaa hyvin rajanvedon ongelmallisuutta:

"Hylkään valituslupahakemuksen. Velvollisena lausumaan asiasta enemmistön myönnettyä valitusluvan hylkään valituksen. En muuta hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta.

Asiassa on kysymys siitä, onko yhtiön talouspäällikkönä vuoden 2008 loppuun toimineen A:n työpanoksen perusteella maksettuja suorituksia hänen määräysvallassaan olevalle kommandiittiyhtiölle vuosina 2009–2011 pidettävä A:n palkkana.

Maksuunpano on perustunut hallinto-oikeuden päätöksessä selostetulla tavalla siihen, että verotarkastuksen loppukeskustelussa yhtiön puolelta on todettu tarkoituksena olleen säilyttää kysymyksessä olevalla järjestelyllä A yhtiön palveluksessa, vaikka tehtävä oli vaadittu ulkoistettavaksi. Selvitys asiassa viittaakin siihen, että työsuhde on muuttunut osa-aikaiseksi ja sille on annettu ulkoistamisella toinen oikeudellinen muoto, mutta A:n asema on muuten säilynyt pitkälti aikaisemman kaltaisena.

Tätä käsitystä tukevat hallinto-oikeuden perusteluissa mainitut seikat ja se, että yhtiön ja A:n edustaman kommandiittiyhtiön välillä 18.12.2008 solmitussa sopimuksessa on todettu A:n ottavan hoitaakseen talouspäällikön tehtävät. Sopimuksessa on sovittu työajaksi keskimäärin kolme päivää viikossa noin 90

tuntia kuukaudessa. Sen ylittävästä työstä on sovittu veloitettavan tuntiperusteisesti. Sopimus on ollut yleispiirteinen, eikä siinä ole tarkemmin eritelty sopimuksen piiriin kuuluvia tehtäviä, joten tehtävät ovat jääneet toimeksiantajan erikseen määrättäviksi. Osapuolten solmimalle sopimukselle voidaan antaa erityistä merkitystä arvioitaessa, onko kysymys palkasta, kun selvitys A:n asemasta ja työtehtävistä on muuten ristiriitainen. Oikaisu- ja valitusvaiheessa on korostettu sopimuksen sisällöstä poiketen A:n tehtävien poikkeavan työsuhteen aikaisista ja häntä on verrattu tilitoimistoyrittäjään. Asiassa on myös oikaisuvaiheessa esitetty A:n voittaneen kilpailutuksen, vaikka toisaalta on tuotu esille, että tarkoitus on ollut säilyttää A yhtiön palveluksessa. Asiakirjoista ei ilmene, että varsinaista kilpailutusta olisi järjestetty, vaikkakin yhdeltä ulkopuoliselta taholta on saatu tarjous siitä, millä tuntihinnalla se suorittaisi tilitoimistopalveluita yhtiölle.

Tarkasteltaessa, onko suoritusta pidettävä ennakkoperintälaissa tarkoitettuna palkkana, huomioon voidaan yleensä ottaa niin sanottuja muodollisia tunnusmerkkejä, kuten yrityksen rekisteröinti kaupparekisteriin, muihin rekistereihin kuuluminen ja tehtävän suorittajan vastuu omasta sosiaaliturvasta. Nyt on kuitenkin kysymys siitä tilanteesta, muuttuuko työsuhde muuksi toimeksiantosuhteeksi oikeudellisen muodon muutoksella, jos työsuhteen olosuhteet eivät merkityksellisiltä osin muutu. Tässä tilanteessa erityistä painoa ei voida antaa mainituille muodollisille tunnusmerkeille ja työsuhteen ulkopuolelle jäämisestä aiheutuville riskeille, koska ne seuraavat väistämättä sopimuksesta korvata työsuhde muulla toimeksiantosuhteella, mikä seikka taas ei sellaisenaan ole peruste verokohtelun muutokselle.

Katson näillä ja hallinto-oikeuden esittämillä perusteilla, että yhtiön suorituksia kommandiittiyhtiölle on pidettävä asiakirjoista saadun selvityksen perusteella ennakkoperintälaissa tarkoitettuna palkkana. Hallinto-oikeuden päätöksen lopputulosta ei ole siten syytä muuttaa."

Yrittäjän suhteellista asemaa on parannettu myös alv:n alarajan nostolla 8.500 eurosta 10.000 euroon ja huojennusalueen kasvattamisella 30 000 euroon. Arvonlisävelvollisuuden raja ei ole sama kuin palkkatulon ja työkorvauksen välinen raja, mutta monissa tapauksissa arvonlisävero kohdistuu työkorvaukseen, mutta ei palkkaan.

Verohallinnon 19.11.2015 antamassa ohjeessa kirjoitetaan näin: ”Arvonlisäverotuksessa sovellettavan vähäisen liiketoiminnan ja siihen liittyvän alarajahuojennuksen euromääräisiä rajoja korotetaan 1.1.2016

alkavalta tilikaudelta lähtien. Verovelvollisuuden alaraja nostetaan 8 500 eurosta 10 000 euroon ja verovelvollisuuden alarajaan liittyvän verohuojennuksen yläraja 22 500 eurosta 30 000 euroon. Tässä ohjeessa on esitetty euromääräiset rajat siten, kuin ne ovat voimassa lakimuutoksen astuessa voimaan 1.1.2016 alkaen.

Jos liiketoiminta on vähäistä, liiketoiminnan harjoittajan ei tarvitse rekisteröityä arvonlisäverovelvolliseksi. Liiketoiminta katsotaan vähäiseksi, jos tilikauden liikevaihto on enintään 10 000 euroa. Jos 10 000 euron raja ylittyy tai yritys on rekisteröitynyt vapaaehtoisesti arvonlisäverovelvolliseksi vaikka raja ei ylity, on veroa maksettava kaikesta tilikauden myynnistä arvonlisäverolain (AVL) mukaan.

Pienyritys voi saada arvonlisäverovelvollisuuden alarajaan liittyvän veronhuojennuksen arvonlisäverosta. Yrityksen liikevaihto ratkaisee, saako yritys huojennusta ja mikä huojennuksen määrä on. Yritysmuoto ei vaikuta huojennukseen.

Jos liikevaihto on enintään 10 000 euroa, yritys saa huojennuksena koko tilikaudelta tilitettävän arvonlisäveron.

Jos liikevaihto on yli 10 000 euroa mutta alle 30 000 euroa, huojennuksen saa osasta arvonlisäveroa.”

Hyvin usein pienyritys saa arvonlisäveron palautuksen, vaikka maksaja on vähentänyt suorituksen omassa arvonlisäverolaskelmassaan.

Yksityinen elinkeinonharjoittaja

Yksityisen elinkeinonharjoittajan tulos jaetaan TVL:n mukaan tappioiden vähentämisen jälkeen verotettavakasi yrittäjän ansio-ja pääomatulona (jaettava yritystulo). Jaettavasta yritystulosta lasketaan ensin pääomatulon osuus. Nettovarallisuuden perusteella laskettavan tuottorajan ylittävä osa yritystulosta verotetaan ansiotulona ja lisätään verovelvollisen muihin ansiotuloihin, jotka ovat progressiivisen verotuksen piirissä.

Suomessa oli yksityisiä elinkeinonharjoittajia vuonna 2014 noin 176 000, joista 142 000 tuotti verotettavaa voittoa. Valtaosa yksityisistä elinkeinonharjoittajista on pienen nettovarallisuuden ja pienten tulojen yrityksiä. Noin 77 prosentilla verotettavaa voittoa tuottavista yksityisistä elinkeinonharjoittajista vuotuinen tulos oli alle 30 000 euroa.

Yksityisten elinkeinonharjoittajien tuloksesta keskimäärin yli 90 prosenttia verotettiin vuonna 2014 ansiotulona. Kun verotettava tulo jäi vähäiseksi, oli verokanta tyyppitapauksissa yhteisöverokantaa (20 %) matalampi. Tästä näkökulmasta katsottuna yhteisöverokannan laskeminen ei loogisesti vaadi yrittäjävähennyksen säätämistä.

Hallituksen esityksen mukaan liike- ja ammattitoiminnasta saadusta elinkeinotoiminnan veronalaisesta tuloksesta vähennettäisiin verotuksessa yrittäjävähennyksenä viisi prosenttia. Lisävähennys tehdään elinkeinotoiminnan verovuoden tulosta, josta on vähennetty verotuksessa vähennyskelpoiset menot ja vanhat tappiot. Tappiot vähennettäisiin siis ennen yrittäjävähennystä, mutta yrittäjävähennys taas vähennettäisiin ennen kuin jaettava yritystulo jaetaan ansio- ja pääomatuloksi. Näin ollen yrittäjävähennys kohdistuu lähtökohtaisesti sekä ansio- että pääomatuloon.

Esimerkkinä parturit

Viime vuosina Suomessa on työnantajayritysten määrä pysynyt suurin piirtein samana, mutta yksinyrittäjien määrä kasvanut. Käsittääkseni selittävänä tekijänä on palkkaan ja toisaalta yrittäjätuloon kohdistuvien verojen ja maksujen erilaisuus. Ainakin lyhyellä aikavälillä yrittäjänä työskenteleminen on kustannuksiltaan halvempaa kuin palkansaajan asemassa oleminen. Yrittäjä maksaa yleensä minimimäärän yrittäjän eläkemaksua.

Takavuosina yhdessä parturiliikkeessä oli tavallisesti yksi yrittäjä ja mahdollisesti joku määrä palkollisia. Nykyisin yhä useammassa liikkeessä kaikki tukanleikkaajat ovat itsenäisiä yrittäjiä. Kukin parturi ”vuokraa tuolin” pääyrittäjältä. Sosiaaliturvamaksut ovat pienempiä eikä työsuhdeturvaa välttämättä ole.

Uusi yrittäjävähennys tulee kiihdyttämään edellä kuvattua kehitystä. Kukin itsenäinen parturi saa ensi vuoden alusta lukien viisi prosenttia tulostaan verovapaasti. En ole varma, onko hallitus tarkoittanut jouduttaa tätä kehitystä vai onko se uudistuksen tahaton lopputulos.

Arvonlisäveron alarajan korotuksella ja huojennusalueen kasvattamisella kannustetaan partureita siirtymään yrittäjäasemaan. Arvonlisäveron huojennuksella saattaa olla jopa suurempi vaikutus kuin yrittäjävähennyksellä. Maksimissaan 24 prosentin etu on niin merkittävä, että sen hyödyntäminen varmasti houkuttelee. Useat poliitikot ovat viime aikoina vaatineet arvonlisäveron alarajan korottamista jopa 30 000 euroon. Minusta kilpailuneutraliteetin häiriintyminen on vakavasti otettava ongelma alarajan nostoa harkittaessa.

Esimerkkinä apteekkarit

Suurin osa yksityisistä elinkeinonharjoittajista on pienituloisia yrittäjiä, joilla ei ole merkittävää nettovarallisuutta. Vähemmistönä ovat esimerkiksi suurituloiset lääkärit ja asianajajat. Kaikki apteekkarit ovat yksityisiä elinkeinonharjoittajia, koska apteekkioikeudet voidaan antaa vain luonnolliselle henkilölle.

Apteekkarien tulotaso vaihtelee suuresti. Pääosa apteekkareista on kuitenkin hyvin ansaitsevia proviisoreita. Marginaalivero heidän ansiotulostaan on korkea. Hyviin apteekkeihin kiinni päässeillä apteekkareilla saattaa kuitenkin olla merkittävää varallisuutta kiinni yrityksessään, jolloin nettovarallisuuden perusteella kertyy pääomatuloa. Apteekkareillakin vain elinkeinotulolähteen varat tuottavat pääomatuloa.

Oikeuskäytännössä on eriytettyä tuloverojärjestelmää edeltävänä aikana omaksuttu linja, jonka mukaan likviditeettireservi kuuluu elinkeinotulolähteeseen. Näin on ainakin silloin, kun ylilikviditeettiä voidaan perustella tulevilla rahantarpeilla. Yrityksen itse generoimien varojen pitäminen taseessa on mielestäni perustellumpaa kuin sinne sijoitettujen rahojen. Ratkaisussa KVL 1997/198 katsottiin, että apteekkarin hankkimat sijoitusrahasto-osuudet olivat elinkeinotoimintaan kuuluvia varoja siltä osin kuin sijoitukset eivät ylittäneet apteekkiliikkeen lyhytaikaisen

vieraan pääoman määrää. Toisaalta taas ratkaisussa KHO 2007/1670 katsottiin apteekkiliikkeen harjoittajan sijoittaneen sijoitusrahastoihin elinkeinotoimintaansa kuulumattomia varoja, joita ei tullut ottaa huomioon yrityksen nettovarallisuutta laskettaessa. Sijoitusrahasto-osuuksien kuuluminen elinkeinotoiminnan varoihin on ratkaistava tapauskohtaisesti niiden käyttötarkoituksen perusteella.

Apteekkioikeuksien piirissä ovat lähinnä lääkkeet. Apteekeissa myydään kuitenkin runsaasti muitakin tuotteita. Näiden tuotteiden kauppaa varten apteekkarit ovat säännönmukaisesti perustaneet osakeyhtiöitä. Näin he voivat ohjata osan tulostaan osakeyhtiöverotuksen piiriin ja onnistuvat vähentämään korkean marginaaliveron alla olevaa ansiotuloaan.

Uusi yrittäjävähennys koskee tietenkin myös apteekkareita. Viiden prosentin verovapauden antaminen yksinoikeudesta nauttiville apteekkareille ei varmaankaan ole poliittisen päättäjän ensisijaisena motiivina. Apteekkarit hyötyvät siitä, että he ovat yrittäjäasemassa ja yrittäjyyttä tässä ollaan tukemassa.

Henkilöyhtiöt

Kommandiittiyhtiöt ja avoimet yhtiöt ovat vero-oikeudelliselta luonteeltaan elinkeinoyhtymiä. Elinkeinoyhtymät eivät ole erillisiä verovelvollisia, vaan verotus toteutetaan osakastasolla. Elinenoyhtymälle vahvistetaan kuitenkin verotusta varten tulos, joka jaetaan osakkaille verotettavaksi. Tappiot vahvistetaan ja vähennetään kuitenkin yhtymän tuloksesta, vaikka tulo verotetaan osakkaiden tulona heidän osuuksiensa mukaan.

Hallituksen esityksen mukaan elinkeinoyhtymästä saadusta elinkeinotoiminnan tuloksesta vähennetään yrittäjävähennyksenä viisi prosenttia. Vähennys tehdään elinkeinotoiminnan verovuoden tulosta, josta on vähennetty verotuksessa vähennyskelpoiset menot ja vanhat tappiot. Yrittäjävähennys ei vaikuta vahvistettavan tappion määrään, mutta seuraavina vuosina verotuksessa vähennettävä vanhan verovuoden tappio pienentää yrittäjävähennyksen laskentapohjaa sinä verovuonna, jona tappio vähennetään.

Yrittäjävähennyksen voi tehdä vain elinkeinoyhtymän osakkaana oleva luonnollinen henkilö tai kuolinpesä. Yhteisöllä ei ole oikeutta vähennyksen tekemiseen, mikä onkin luonnollista, koska yhteisöjen verotusta on jo kevennetty yhteisöverokantaa alentamalla. Luonnollinen henkilö ja kuolinpesäkään eivät voi tehdä vähennystä, jos elinkeinoyhtymän osakkaana on yksi tai useampi yhteisö. Tämä rajaus on tehty yhtymän osakkaiden yhdenmukaisen kohtelun vuoksi. Rajauksen piirissä olisivat muun muassa kommandiittiyhtiömuotoisen pääomarahastot, joiden taustalla on usein institutionaalisia sijoittajia.

Yrittäjävähennys tehdään osakkaan verotuksessa ennen kuin tulo jaetaan ansiotuloksi ja pääomatuloksi. Näin ollen vähennys pienentää lähtökohtaisesti veronalaista ansiotuloa ja pääomatuloa, mutta sen vaikutus ansiotuloon on normaalitapauksessa suurempi, koska pääomatulon suuruus määräytyy nettovarallisuuden mukaan.

Maatalous

Maataloustulon verotus muistuttaa rakenteeltaan yksityisen elinkeinonharjoittajan verotusta. Maatalouden puhdas tulo tosin lasketaan erillisen maatalouden tuloverolain mukaan. Tästä tuloksesta vähennetään vanhat tappiot. Yrittäjävähennys vähennetään tappioiden vähentämisen jälkeen, mutta ennen tulon jakamista ansio- ja pääomatuloksi. Periaatteessa vähennys voi vaikuttaa sekä pääomatuloon että ansiotuloon, mutta käytännössä yrittäjävähennys keventänee ensisijaisesti ansiotulojen verotusta. Vähennyksen tekeminen maatalouden verotusyhtymästä saadusta tulosta edellyttää, että yhtymän osakkaina ei ole yhteisöjä.

Maataloudesta tai maatalousyhtymästä saadusta maatalouden tulosta vähennetään yrittäjävähennys vain, kun tulos verotetaan luonnollisen henkilön tai kuolinpesän tulona. Maatalouden harjoittaminen osakeyhtiön muodossa on viimeisen vuosikymmenen aikana lisääntynyt, mutta osakeyhtiömuotoisia maatalouden harjoittajia lienee edelleen vähemmän kuin 1 000 kpl. Tiedossani ei ole, onko hallituksen esityksellä tarkoitus hidastaa maatalouden harjoittamisen osakeyhtiöitymistä.

Porotalous

Porotalouden verotus perustuu TVL 44 §:n mukaan paliskuntien ehdotuksen perusteella vuosittain vahvistettavaan arvioon porotalouden keskimääräisestä puhtaasta tulosta lukuporoa kohti. Poronomistajan veronalaista ansiotuloa tästä puhtaasta tuotosta on se osuus, joka vastaa porotalouden hyväksi tehtyä työn arvoa. Pääomatuloa on se osuus, joka ylittää poronomistajan tekemän poronhoitotyön arvon.

Uusi yrittäjävähennys vähennetään porotalouden puhtaasta tuotosta, Jonka jälkeen tuotto verotetaan porotalouden harjoittajan ansio- ja pääomatulona kuten nykyisinkin. Uusi vähennys ei mitenkään muuta porotalouden erityislaatuista verotustapaa. Sen ansiosta vain verovelvollinen saa viisi prosenttia porotalouden tuotosta verovapaasti.

Metsäverotus

Puun myyntulo on taloudelliselta luonteeltaan enemmän sijoitustoiminnan tuottoa kuin yritystuloa. Tästä syystä sitä verotetaankin kaikessa olennaisessa pääomatulona. Ansiotulona verottaminen on hyvin harvinaista: vain merkittävän hankintatyön arvo tulee verotetuksi ansiotulona.

Vaikka metsätulo on kaikessa olennaisessa pääomatuloa, metsätulon verotusta aiotaan lieventää yrittäjävähennyksen säätämisen yhteydessä. Puun myyntitulo ja yrittäjätulo ovat taloudelliselta luonteeltaan eri asioita. Puun myyntitulon verotuksen pitäisi puhtaasti taloudellisin perustein olla kevyempää kuin muiden pääomatulojen verotus. Kysymys lienee poliittisesta valinnasta

Hallituksen esityksen mukaan luonnollisen henkilön ja kuolinpesän verotuksessa metsätaloudesta ja verotusyhtymän kautta saadusta metsätalouden pääomatulosta otettaisiin metsätalouden verovuoden

puhdasta pääomatuloa laskettaessa huomioon 95 prosenttia. Huomio kiinnittyy siihen, että vähennystä ei nyt jaettaisikaan ansiotulon ja pääomatulon kesken. Asia ei käytännössä ole kovin merkityksellinen, koska metsätalouden tulo on pääosin pääomatuloa. Yrittäjävähennys ulotettaisiin koskemaan myös verotusyhtymän kautta saatua metsätalouden pääomatuloa. Verotusyhtymä syntyy, kun kaksi tai useampi henkilö omistaa yhdessä metsää. Verotusyhtymän verotus muistuttaa olennaisilta osiltaan elinkeinoyhtymän verotusta. Verotusyhtymä ei ole itsenäinen verovelvollinen, mutta metsätalouden tulos vahvistetaan yhtymän tasolla ja jaetaan sen jälkeen osakkaille niiden osuuksien mukaan, jotka heillä on yhtymän tuloon.

Metsäverotusta ollaan keventämässä muutoinkin. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys metsälahjavähennyksestä.

Kokonaisarviointi

Uudistusta on perusteltu sillä, että yhteisöveron alennusta vastaava etu annettaisiin yrittäjävähennyksen muodossa muille yritysmuodoille. Perustelu on ymmärrettävissä sitä taustaa vasten, että Suomi on yksi maailman osakeyhtiöityneimmistä maista. Osakeyhtiöiden yleisyys pienyrityskentässä johtuu suurelta osin siitä, että osinkoverotus on tietyissä tapauksissa kevyttä ja yhteisöverokanta on nykyisin alhainen. Erityistä jännitettä eri yhteisömuotojen välillä ei käytännössä kuitenkaan ilmene, koska verovelvolliset voivat yleensä vapaasti valita yritysmuotonsa.

Oikea syy uuden vähennyksen säätämiselle lienee se, että halutaan saattaa yritystulo edullisempaan verotukselliseen asemaan kuin palkkatulo. Valtiovarainvaliokunnan lausunnon perusteluita tulisi suunnitella siihen suuntaan, että yritystulon ja palkkatulon verotuksen erilaista luonnetta kuvattaisiin.

Esityksestä paistaa läpi se, että veronkevennyksen juuret juontuvat lobbareiden ja poliitikkojen yhteisistä intresseistä. Professoreiden ja muiden hyvän verojärjestelmän ystävien näkökulmasta on harmillista, että taas nakerretaan veropohjaa ja monimutkaistetaan verotusta. Minulla on kuitenkin tiettyä ymmärtämystä sille ajatukselle, että työsuhteista pyritään yrittäjästatuksen suuntaan.

Helsingissä 11.10.2016

Heikki Niskakangas

Professori emeritus